Дмитрик Т.М., асистент кафедри української та іноземних мов, ©
tarasdmytryk@hotmail.com
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ НА СЛОВОТВІР ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню впливу англійських запозичень на сучасну французьку мову та заходам, яких вживає Французька Академія для захисту французької мови від засмічування англіцизмами та збереження автентичної лексики.

Ключові слова: *запозичення, англіцизми, англо-саксонський суперстрат, американізми, похідні і складові, пуризм, соціолігнвістична ситуація, калька, прямі та непрямі запозичення, сфера поширення, словниковий запас.*

Вступ. У статті піднімається питання іншомовних запозичень у французькій мові, зокрема англійських, обговорюється питання їхньої адаптації, закріплення та утворення нових слів за їхньої участі. Серед іншого, цей короткий аналіз показує, що поширення англіцизмів та їхніх похідних і складових є досить значним, серйозно впливає на розвиток французької мови. Французькі філологи вживають значних зусиль для переведення новітнього словотвору на французьку основу, тобто творення нових слів на базі питомих французьких слів.

Матеріал і методи. Дослідження проводилося на основі широковідомих тлумачних словників французької мови «Larousse» та «Le Petit Robert», котрі подають тлумачення усіх французьких слів, в тому числі запозичень, першу появу цих слів у писемній французькій мові, їхнє походження та значення, а також їхні похідні, складові.

Для філологів початок XXI століття знаменний практичною відсутністю ізольованих мов. Навіть англійська мова, котра домінує на світовій арені, є під потужним впливом інших мов, котрі трансформують її, сприяючи створенню окремих гілок цієї мови: British English, American English тощо. На цей процес також впливає прискорений розвиток суспільства великих англомовних країн: Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучених Штатів Америки, Канади.

Всі інші мови, від арабської до слов'янських, китайська та японська, підпадають під вплив англійської мови. Франкомовні народи також перебувають у постійному контакті із англофонами, і також зазнають англомовного впливу, з огляду на сучасне міжнародне політичне та економічне

© Дмитрик Т.М., 2012

становище. На передовій лінії фронту перебувають французькі журналісти та політичні діячі, через що їхнє становище відображається у манері висловлюватися та писати. Правда, вплив англійської мови на французьку не був єдиним. В епоху Ренесансу французька мова зазнала потужного впливу італійської. Італія, котра була в той час центром мистецтва, науки та культури, дала французам стільки нових слів, що вплив італійської мови на французьку можна порівняти із сучасним впливом англійської мови. У XVI столітті світ захоплювався італійською архітектурою, живописом, одягом, кухнею та звичаями, а італійські спортивні ігри та військове мистецтво стали популярними в Європі та у Франції зокрема. Походи на Апенінський півострів Філіпа IV Красивого, Карла VIII, Людовика XII, Франциска I, «авіньйонський полон» Римських пап, італійський королівський двір Катерини Медичі, розвиток образотворчого мистецтва – увесь цей потужний потенціал епохи Відродження, котрий прийшов з-за Альп, впровадив у французьку мову значну кількість нових слів. Частина з них згодом вийшла з ужитку, а решта спричинила великий вплив на подальший розвиток французької мови: невідомі доти групи звуків змінили вимову, до вжитку увійшли нові суфікси. Тож нема нічого дивного, що слова італійського походження проникають у французьку мову саме в цей час. За моїми підрахунками, у XVI столітті італійська мова дала від 60% до 70% усіх запозичень французької мови. Цей вплив був таким потужним, що тогочасний французький письменник Анрі Етьєн змушений був братися за перо, щоби протестувати і захищати чистоту французької мови.

Щодо англосаксонського впливу, то у багатьох випадках вплив британської та американської гілок англійської мови взаємозамінюється та переплітається, тому тут варто відмовитися від спокуси відокремлювати «англіцизми» stricto-sensu від англо-американізмів. Я користуватимуся терміном «англійська мова», включаючи сюди терміни «British English», «American English».

Політичне, економічне, соціальне та військове становище в Європі та світі після Другої світової війни надало англійській мові безпрецедентної ваги в історії світових мов. Соціально-економічне домінування США, звідки походить також і потужна культурна англосаксонська гегемонія, за останніх півстоліття перетворило англійську мову на світовий міжнародний засіб спілкування. У світовій історії це майже безпрецедентний випадок такої соціолінґвістичної ситуації, якщо не брати до уваги приклад латинської мови в античний період та в епоху Ренесансу.

Сьогодні процес запозичення англійських термінів дуже інтенсивно продовжується. За даними А.Міттерана, із 200 іншомовних слів, зареєстрованих словником «Le petit Larousse» у період з 1949 до 1980 рр., половина запозичень є англо-американського походження. Англійська мова значно збагатила французький словниковий запас: тут ми нараховуємо приблизно 700 запозичень. Багато англіцизмів були запозичені французами у XIX столітті, в час науково-технічної революції. Хронологічно цей процес виглядав приблизно так:

XII ст. – 8 слів
XIII ст. – 2 слова
XIV ст. – 11 слів
XV ст. – 6 слів
XVI ст. – 14 слів
XVIII ст.–134 слова
XIX ст. – 377 слів
XX ст. – 75 слів
XVII ст. – 67 слів

Ця схема показує, що вплив англійської мови до XVII ст. був незначним. Історія впливу англійської мови на французький словниковий запас є такою ж давньою, як і відносини між двома народами, які розмовляють ними. Вона починається словами, які позначають сторони світу – **nord, est, ouest, sud,** або ж латинським словом **bateau**, що, у свою чергу, є похідним від слова англосаксонського походження. Тут не йдеться про власне англійські запозичення, про слова, що складають англо-саксонський суперстрат, і які не входять до словника англіцизмів, подібно як і багато елементів франкського походження, не є німецькомовними запозиченнями.

У XVII столітті Англія стала великою морською державою і, водночас, французи запозичили багато морської термінології: **dock, drague, paquebot, tonnage**, etc. У XVIII столітті багато політичних термінів проникає у французьку мову, оскільки тогочасний англійський парламент був зразком і мрією для багатьох французів: **speaker, comité, verdict, jury, vote, budget,** etc. Впродовж XIX століття французи запозичили майже чотири сотні нових слів у сфері науки і техніки, спорту, моди, а також у комерційній галузі, наприклад: **handicap, dogcapt, carrick, tennis, lunch, tunnel, tramway, condenseur**, etc. Сучасна англійська мова впродовж останнього століття дала нові слова із сфери політики, спорту, моди, промисловості, банків тощо.

Як бачимо, нові стосунки, що встановилися між двома народами, починаючи з XVI століття принесли у французьку мову цілу навалу англіцизмів, яка не припиняється й досі. Ця навала, викликала у пуристів спротив, котрий почався не від учора. Малопомітний у другій половині XVI і у XVII столітті вплив англійської мови стає сильнішим починаючи з XVIII століття і впевнено тримається до наших днів.

Результати дослідження. Приклади, подані у сучасних словниках, показують що, починаючи з XVIII століття вплив англійської мови походив не лише із Великобританії, але й зі США, а кульмінаційний пункт засвоєння американізмів знаходиться у XX столітті, починаючи з Першої світової війни. Однак XX століття характерне не стільки прямими запозиченнями із англійської мови, скільки семантичними, а також «кальками». Під впливом відповідних англійських дієслів французькі дієслова **ignorer** (*не знати*) та **contrôler** (*перевіряти*) поступово отримали значення ***«нехтувати»*** та ***«домінувати»***. Особливим видом запозичень є спосіб адаптації не лише сенсу,

значення слова, але й форми іноземного оригіналу, який називаємо «калькою»: **gratte-ciel** від англо-американського **«sky-scraper»** (*хмарочос*, російський варіант *«небоскрёб»)* є прямою калькою із англійської. XXI століття позначилося запровадженням нових кальок, котрі мали замінити англійські запозичення stricto-sensu: замість **«e-mail»** від англійського словосполучення **«electronic mail»** *(електронна пошта*) Французька Академія наук запровадила у вжиток нове слово **courriél** від словосполучення **«courrier électronique»** *(електронна пошта).* Хоч сьогодні в обігу перебувають обидва слова, англійське запозичення та його нова французька калька, однак французьке слово поступово витісняє з ужитку свого англійського попередника.

Таким чином, англійські запозичення, потрапляючи у французьку мову, закріплюються там і починають утворювати нові слова, змінюють соціо-лігвістичний вжиток, під яким розуміємо сферу їх поширення. Такими сферами є :

1. **Науково-технічна сфера:**
- wagon – *wagonnet, wagonnier*
- coke – *cokéfaction, cokéfier, cokerie*
- farad – *faradique, faradisation*

2. **Політична сфера:**
- parlement – *parlementaire, parlementer, parlementarisme*
- boycott – *boycotter boycottage, boycotteur, -euse*
- lynch – *lynchage, lyncher, lyncheur, -euse*

3. **Комерційна та фінансова сфери:**
- bank-note
- budget – *budgétaire, budgétisation, budgétiser, budgétivore*
- chèque – *chéquier*
- stock – **stockage, stocker, stockiste**

4. **Спортивна сфера:**
- basket-ball – *basketteur, -euse, baskets*
- doper – *dopant, dopage, antidopage*
- hockey – *hockeyeur*
- boxe – *boxer, boxer, boxers*
- football – *footballeur, -euse*
- handicap – *handocaper, handicapeur*
- sprint – *sprinteur*

5. **Сфера повсякденного життя:**
- bridge – *bridger, bridgeur, -euse*
- confort – *confortable, confortablement, inconfort*
- dandy – *dandysme*
- lunch – *luncher*
- rhum – *rhumer, rhumerie*
- flirt – *flirteur, -euse*
- spleen – *spleenétique/splénétique*

- clown – *clownerie, clownesque, clownesse*

6. Військова сфера:

- tank – *tankiste*
- revolver – *revolvériser*

Цей короткий аналіз показує, що поширення англіцизмів та їхніх похідних і складових є досить значним. Можемо також із упевненістю сказати, що ті чи інші запозичення переважають у певній сфері, як, наприклад, англіцизми переважають у науково-технічній, спортивній та журналістській галузях. Запозичення можуть бути прямими та непрямими, залежно від того, чи запозичення здійснюється безпосередньо із певної мови, чи за посередництва інших мов. Ось кілька прикладів непрямих запозичень:

- латинська мова збагатила французьку великою кількістю грецьких слів (**philosophie, phosphore**, etc.)
- португальська мова – **macaque** (банту), **mandarin** (малайська), **banane** (гвінейська)
- англійська мова – **antilope** (арабська), **bungalow** (хінді), **alligator** (іспанська), **véranda** (португальська).

Окрім того, французька мова збагатилася великою кількістю власних слів, запозичених в різні часи англійцями, і ці слова, набувши нового значення у Великобританії, повернулися у вжиток французької мови: старофранцузьке слово **bouget** (*гаманець, калитка*) повернулося у вигляді слова **buget/budget** (*бюджет*), наказова форма **tenez** (*тримайте*) від дієслова **tenir** (*тримати*) повернулося у вигляді назви спортивної гри **tennis** (*теніс*) та багато інших.

Висновки. У статті обґрунтовано соціальні, економічні та політичні передумови проникнення англіцизмів у французьку мову та їх вплив на подальший словотвір. Також представлено боротьбу із необґрунтованим засиллям англомовних запозичень та створення неологізмів на французькій мовній основі. Досвід Французької Академії може бути використаним українськими мовознавцями, які покликані протистояти сучасним викликам, особливо сьогодні, за новітньої мовної політики. Науковці та політики повинні спільними зусиллями захищати українську мову від її засмічення непотрібними запозиченнями та кальками з іноземних мов.

Література

1. Encyclopedie alphabetique Larousse, omnis en 2 volumes – Paris : Selection de Readers digest, 1977. – C. 2033
2. Larousse de la langue francaise, omnis en 2 volumes – Paris : Selection de Readers digest, 1977. – C. 3086
3. Le Petit Robert – Paris : Le Robert-Sejer, 1995 – 2033
4. Le Robert de poche – Paris : Le Robert-Sejer, 2006 – C.1077
5. A. Darmester. Cours de grammaire historique de la langue francaise – Paris :, 1926 C.5
6. P.Guiraud. Les mots etrangers – Paris : PUF, 1965 – C.64

Summary

THE INFLUENCE OF ENGLISH LOANWORDS ON THE WORDCREATION OF FRENCH LANGUAGE

The article is dedicated to the investigation of the influence of English loanwords into French language and the measures which French Academy is used for the defense of French language from the littering with Anglicism and saving authentic lexis.